

Toto je pracovní nerecenzovaná verze konferenčního příspěvku.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

Vizuální znak a jeho kulturní poselství

Jana Daňková Skořepová

Anotace: Příspěvek se zabývá porovnáváním vizuálních znaků užívaných symbolickým způsobem a jejich vztahu k sociální mentalitě v uvedených zemích (v České republice, Itálii a Nigérii). Vizuálním znakem nazývám všechny vizuální projevy úmyslně vytvořené člověkem nebo skupinou lidí, sloužící ke vzájemné komunikaci, jak na úrovni vědomé, tak nevědomé v daných destinacích.

Klíčová slova: vizuální znak, archaický přístup, magický přístup, kulturní přístup, individualistický přístup

ÚVOD

V mém příspěvku se zaměřuji na vizuální znak, jeho vznik, vývoj a vnímání ve společnostech rozdílných kultur. Původní archaický a magický přístup k vizuálnímu znaku uvádím na popisu jeho užití v Sukurském království v Nigérii. V České republice a Itálii se zaměřuji na vnímání a používání vizuálních znaků současnou společností, které vykazují silné zastoupení individualismu v přístupech jeho tvorby.

Vizuálním znakem nazývám všechny vizuální projevy mající reprezentativní funkci, které jsou úmyslně vytvořeny člověkem nebo skupinou a slouží ke vzájemné komunikaci, jak na úrovni vědomé, tak nevědomé.

1. VNÍMÁNÍ VIZUÁLNÍHO ZNAKU V ARCHAICKÉ SPOLEČNOSTI

V neuspořádaném světě a v neustále proměnlivé přírodě si v rané historii člověk začal ustavovat pevné body, které pro něj plnily mnoho funkcí

- a) Vytvářely mu větší stabilitu pro jeho existenci
- b) Usnadňovaly mu orientaci v krajině a ve společenském zřízení a též jeho sounáležitost s danou societou

Toto je pracovní nerecenzovaná verze konferenčního příspěvku.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci
23. – 24. 5. 2013

c) Umožňovaly mu sociální koordinaci a kooperaci při existenčně nezbytných činnostech

Zprvu se mohlo jednat o vizuální znaky jako jsou například mimořádné přírodní útvary - velké vyčnívající kameny, suchý strom, výrazný vrchol, horké prameny atd.

Později se učil člověk vytvářet některé vizuální znaky sám.

Většinou se jednalo o objekty z kamene nebo ze dřeva (megality, megalitické stavby, menhiry, dolomeny.).

Funkci uvedených označení člověk instinktivně chápal jako mimořádně důležitou pro svůj život i pro život skupiny, která mu navozovala pocit řádu a ukotvení v něm.

Tyto pevné body, předměty nebo lidské úkony samy o sobě nemají žádnou autonomní vnitřní hodnotu. Nabývají ji tím, že se podílejí na realitě, která je přesahuje. „Mezi nesčetnými kameny se jeden kámen stane posvátným – tedy je okamžitě prostoupen bytím – protože reprezentuje nějakou hierofanii, nebo obsahuje manu, nebo zase je připomínkou mýtického aktu apod. Předmět působí jako nádrž cizí síly, která ho odlišuje od jeho prostředí a uděluje mu smysl a hodnotu. Tato síla může spočívat v jeho podstatě nebo jeho formě, je přenosná pomocí hierofanie nebo rituálu. Primitivní archaický člověk neuznává v dílčích projevech svého vědomého jednání žádný úkon, který dříve nepředvedl nebo nezažil někdo, kdo nebyl člověkem. Dělá to, co již dělal před ním někdo jiný. Jeho život je nepřetržitým opakováním gest zavedených jinými. Toto vědomé opakování určitých paradigmatických gest je projevem původní ontologie. Nezpracovaný produkt přírody či předmět upravený člověkem získává svou realitu, svou totožnost jedině potud, pokud se podílí na transcendentální realitě“ (Eliade 1993: 9-10).

Většina těchto zmíněných vizuálních znaků nesoucích formu objektů byla uctívána oběťmi a obřady. Označujeme je za náboženské, neboť tak byly vnímány členy skupiny. Jejich hmotná podoba připomínala jejich vnitřní obsah, který byl vnímán za důležitý a jako poselství byl předáván novým členům skupiny. Takto praktikovaný přístup k těmto vizuálním znakům nezbytným pro orientaci člověka v přírodě a sociální kooperaci můžeme označit za magický.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

S tímto původním archaickým a magickým přístupem označování veřejného prostoru a okolní krajiny jsem se setkala v Sukurském království na severovýchodu Nigérie v pohoří Mandara.¹ Království čítá několik vesnic s 2500 obyvateli a je zapsáno v seznamu Unesco pro archaický způsob života. Do království vede z údolí úzká cesta, která je lemována terasovitými poli a animistickými hroby ve tvaru mohyl. Prvním vizuálním znakem oddělující krajinu od prostoru místní society je vstup mezi kamennou zídou označovaný jako první brána do Sukurského království. Je označen kamenným odpočívadlem a stromem. Ze stromu je natažen přes vstup pruh kozí kůže zajišťující ochrannou funkci vstupu do království.

Označování míst, respektive vytyčování významných bodů, je zakotveno v archaické kultuře a náboženství zdejší society. Využívány jsou při něm výhradně lokální materiály – může jít o seskupení nebo vztyčení velkých kamenů, jednoduché kamenné stavby nebo označení významného místa zasazením stromu. Jejich adorace je praktikována po několik století.

Uprostřed království se nachází královský dvůr s nejstarším místním baobabem. V jeho blízkosti je postaven kamenný trůn, který je určen pro krále. Audience u krále dnes probíhá přímo pod stromem za přítomnosti rady starších. Nedaleko odtud se nachází svatyně, která je označena stromem s mohutným kmenem, není zdobena a je obestavěna kamennou zídou. Královský dvůr je určen pro veřejná setkání, jako jsou místní slavnosti, které jsou doprovázeny bubny a tancem v kruhu. Každé ráno se zde scházejí stařešinové, aby šli společně pozdravit krále, a procházejí tudy ženy směřující na pole. V blízkosti dvora se nachází královský palác, což je seskupení hliněných chýší. Každá chýše má svůj daný účel. Nachází se zde chýše určena pro krále, královnu, jejich děti, kuchyně, sýpka, chýše pro domácí zvířata. Obřadní chýše je určena ke všem důležitým jednáním, vyjednávání sňatků apod. Od obřadní chýše vedou dvě kamenné brány ze vztyčených úzkých kamenů. Palác je obehnán kamennou zdí s několika vstupními branami. Hlavní branou od obřadní chýše nesmí král během svého života projít. Je určena pro ceremoniální vynesení jeho těla po smrti. Branou ústící na královský dvůr projdeme kolem dvou vztyčených kamenů uprostřed cesty. Prvního kamene se člověk nesmí dotýkat, aby se mu nestalo něco zlého. Kým byl tento kámen vztyčen a označen jako nebezpečný, mi nebyli místní obyvatelé schopni říci.

¹ Sukurské království jsem si vybrala ke své výzkumné práci založené na zmapování způsobu označování a využívání vizuálních znaků v krajině a v prostoru místní society. Dalším mým cílem bylo seznámení se s výtvarným vyjadřováním místních dětí, které by mělo být součástí mé disertační práce.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci
23. – 24. 5. 2013

Místní lidé označená místa vizuálními znaky respektují a uctívají na základě přijatých pravidel dané jejich societou a animistickým náboženstvím. Jde většinou o nesdělitelné (transcendentální) obsahy a splývání představ se světem reality, které svědčí o archaickém způsobu života a magickém myšlení.

Sukurské království má tři hlavní vrcholky pojmenované Menhir, Mungaleja a Ticmatha. Ty rozdělují království na dvě poloviny a slouží jako orientační body. Na vrcholu Menhiru je vztyčený kámen. Obydlí obyvatel Sukuru má obdobné seskupení chýší s kamennou zídou jako má královský palác.

Obyvatelé Sukuru s archaickým a magickým myšlením přestávají dnes adoraci a značení některých míst spojených se svým původním náboženstvím –animismem vykonávat. Příčinou je větší propojenost se světem a vliv křesťanství na mladou generaci. Jistě vymizí se změnou náboženství některé rituály a vizuální značení míst. Bude se jednat především o ty, které se neasimilují do náboženství „nového“. Udržovány budou nadále ty, které jsou založeny na mentalitě místní kultury a na přirozené orientaci ve veřejném prostoru a krajině, ve které societa vyrůstá a žije.

Z výše uvedeného přístupu k vizuálnímu znaku societou v Sukurském království je zřejmé, že magický přístup „k vizuálně obraznému vyjádření znamená věřit, že obrazný znak může skutečnost přímo ovládat“ (Vančát 2008: 15).

Kromě archaického a magického přístupu ke znaku a k vizuálnímu vnímání světa existují podle Vančáta další přístupy:

- realistický nebo také reflexivní přístup, který „chápe vizuálně obrazné vyjádření jako odraz vnějšího světa“ (vyskytuje se zhruba od renesance) a jedná se o statický pohled, jakýsi výřez a reflexi vnějšího světa;
- subjektivní vyjádření, jedná se většinou o obrazná vyjádření avantgard z přelomu 19. a 20. století, tzv. abstraktního či nefigurálního umění, kde nejde o zkoumání celistvých vztahů, ale o zkoumání jednotlivých elementů z nichž jsou objekty složeny;
- postmodernistický přístup, který je založen na pluralistickém přístupu, v němž se koordinují naše osobní zážitky a zkušenosti sociální (Vančát 2008: 15).

Avšak magický přístup k vizuálnímu znaku můžeme vnímat i v životě člověka v naší společnosti.(Jeho přítomností se budu zabývat v následujících kapitolách na konkrétních

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

příkladech) Příčinou toho je, že přináší větší uspokojení, neboť je více intuitivní, není analytický a je méně náročný na racionální kontrolu, která je přítomna u modelů sémantických a historicky vývojových. Ty jsou ale v současnosti nezastupitelné z hlediska odborného vědeckého uspořádání, neboť sémantický přístup ke znaku otevírá neomezené množství interpretačních možností.

2. VNÍMÁNÍ VIZUÁLNÍHO ZNAKU V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI V ROZDÍLNÝCH KULTURÁCH

Současný člověk neustále intuitivně označuje místa, která již označovali jiným způsobem i jeho předci. Citově vnímá sílu a význam místa určeného jeho předchůdci. V této rovině dochází ke vzájemné komunikaci s označeným místem zprostředkovaně skrze určitý objekt neboli znak a jeho tvůrce. Označení míst může například probíhat na základě místního prožitku, na základě historického vnímání nebo kulturního vlivu.

Následující vizuální znaky představují příklady současného zvýznamňování míst ve veřejném prostoru. Jsou vybrány z českého prostředí a Itálie. Jsou ukázkou rozdílného přístupu k vizuálnímu znaku na základě odlišné mentality kultury a její historie. Tyto vybrané vizuální znaky odhalují, co současný člověk vnímá, prožívá a řeší ve svém životě, jak vnímá své místo ve své kultuře a jak ji upevňuje a předává dál.

V České republice jsem se zaměřila na vizuální znaky využívané k označování tragických míst.

V Itálii jsem se zaměřila na pojetí lásky ve vizuálním znaku.

1.1. OZNAČENÍ TRAGICKÝCH MÍST VIZUÁLNÍMI ZNAKY V ČESKÉ REPUBLICE – POMNÍČKY U CEST A SILNIC

Tyto vizuální znaky nejsou určené pro původní archaické mapování krajiny, které bylo důležité pro základní orientaci v terénu. Jde většinou o pietní místa, která jsou zatížena smutnou událostí, neštěstím nebo naopak poděkováním. Označování tragických míst a jejich udržování je pro naši kulturu velmi důležité a nejedná se o novodobou záležitost. Setkáváme se s nimi již v historii a prehistorii (například při putování lidí a obchodníků po jantarové stezce). Mladšími značeními těchto míst, která se dochovala do dnešní doby, jsou boží muka a smírčí kříže nebo

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

některé kapličky. Novodobá podoba těchto vizuálních znaků okolo cest, dnes silnic, patří mezi jedny z nejvýznamnějších projevů naší západní kultury.

Pomníčky u silnic můžeme označit za novodobý fenomén, se kterým se setkáváme převážně ve vyspělých zemích s křesťanskou minulostí, jako je Evropa, USA a Austrálie. K jeho velkému rozšíření došlo v posledních patnácti letech, ačkoliv obětí na životech podle výzkumu v roce 2008 Olgy Nešporové při silničních nehodách od šedesátých let 20. století značně ubylo. Vysvětlení, proč je stavění pomníčků u silnic dnes tak populární, nalzáme podle Nešporové především v proměnách přístupu ke smrti a v pohřební praxi, včetně velkých změn v rituálech spojených s truchlením.

„Na rozdíl od předchozích století byla po většinu 20. století v moderních společnostech vyvíjena snaha smrt skrývat, vymezit jí příslušné instituce a zacházení s ní přenechat odborníkům. Mnohé aspekty smrti se staly veřejně tabuizovaným tématem a postupně došlo k tomu, že většina lidí, jež neumírala doma, ale v nemocnicích, a péči o mrtvé přenechala rodina zdravotníkům a specialistům z pohřebních služeb.

Tyto jevy zaznamenali někteří sociální vědci ve druhé polovině 20. století a začali na ně upozorňovat, čímž vytvořili koncept tabuizace smrti v moderní společnosti. V moderní společnosti 20. století byly emoce spojené s umíráním blízkého a truchlení po zesnulé osobě vytlačeny z veřejného do soukromého prostoru“ (Nešporová 2008: 160-161).

Truchlení se stalo individualizovanou záležitostí spočívající především v osobních pocitech, i když projevy kolektivních prožívání smutku tragicky zahynulých nevymizelo. Stavění pomníčků pozůstalými obětem silničního provozu navozuje připomínku zemřelých i tragické události. Následné navštěvování je pro pozůstalé vyjádřením smutku a zároveň něčím, co lze označit za nový rituál truchlení. “Umístěním těchto vizuálních znaků do veřejného prostoru dochází k tomu, že je tímto soukromým a personalizovaným vyjadřováním oslovována i veřejnost, čímž fenomén nabývá kolektivní rozměr.“ (Nešporová 2008: 159-160).

Většina těchto míst vzniká spontánně a pomáhá pozůstalým překonávat období smutku. Lidé tato místa značí vizuálními znaky, předměty (většinou z trvanlivých materiálů). Jejich výběr vychází z křesťanského náboženství obsahujícího jeho symboliku (svíce, latinský kříž). Další předměty, plnící roli vizuálních znaků jsou vybírány na základě vlivu kulturního prostředí a subjektivního vkusu značitele. Žádná pravidla tu nejsou pevně stanovena. Najdeme zde zapálené svíce, značící

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

světlo stále živé vzpomínky. Kříž nebo křížek, symbol křesťanství vypovídá o propojenosti horizontálního a vertikálního světa (pozemského a nebeského) nebo také symbolu smrti.

Kromě těchto předmětů jsou zde přítomny fotografie, napsané vzkazy, květiny, věnečky, plyšová zvířátka, posléze i mramorová deska. Je tu vše čím se lidé mající vztah k člověku, který v daném místě tragicky zahynul, chtějí citově spojit. Všechny tyto hmotné předměty mohou nést zástupnou roli fyzického těla člověka, který na tomto místě svou fyzickou schránku opustil. Díky označení místa těmito vizuálními znaky – předměty, se do kontaktu s místem i událostí dostávají ostatní lidé.

Tato místa působí též výstražně, neboť upozorňují na rizikový prostor. Divák se může s daným místem též konfrontovat tak, že se začne podílet na jeho dalším označování. Stává se, že na těchto místech zapalují svíčky nebo pokládají květiny i lidé, kteří nejsou v úzkém vztahu s tragicky zemřelým. Člověk dané kultury, který je schopný tento vizuální znak přečíst, většinou začne cítit sounáležitost, jak s daným místem, tak s událostí. Díky stálému udržování a vizuálnímu značení pietního místa začne mít místo jistý aspekt posvátna nebo nedotknutelnosti, kterou tyto objekty v recipientech vzbuzují. Sám se vyjadřuje, že připomínka smrti prostřednictvím pomníčku u silnice působí na jeho emoce a není mu příjemná. „J.Clark a M. Franzmann jsou na základě dlouhodobé výzkumu australských a novozélandských pomníčků u silnic přesvědčeni, že místo tragické nehody nabývá pro pozůstalé posvátného charakteru. Podle jejich interpretace se jedná o místo, které má klíčový význam jako hranice či práh oddělující svět živých a svět mrtvých“ (Nešporová 2008: 152, 158). Tato uctívající připomínající událost oddělila místo od celku a udělila mu jiný smysl a svou vlastní hodnotu.

Označené místo je bodem, který je prostoupen bytím, a stává se tak připomínkou rituálních aktů. Někdy toto místo nabývá stejného významu jako skutečný hrob.

Jak je vidět, označování tragických míst a jejich udržování a oživování je pro naši kulturu velmi důležité. Jaká bude budoucnost pomníčků u silnic, až nebudou už ti, kteří tato místa oživují o nové vizuální znaky a pečují o ty již vytvořené, ukáže čas. Díky růstu automobilismu budou dále vznikat nová a zřejmě i jiná vizuální značení pietních míst, jako tomu bylo v historii, neboť jsou součástí mapování, značení prostoru prostoupené bytím naší křesťanské kultury jakkoliv zasažené vlnou ateizmu a nových emotivních prožitků vyvolaných na základě kulturně vývojových změn.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

1.2. VIZUÁLNÍ ZNAKY A VYJÁDŘENÍ LÁSKY V ITÁLII

Velký počet vizuálních znaků používaných v současnosti se většinou v západních kulturách, vedle výše uvedených pomníčků na okraji silnic značících veřejnou připomínku smrti, vztahuje k vyjádření lásky k žijícímu člověku. Tyto novodobé vizuální znaky jsou ve značné míře ovlivněny možností si svého partnera libovolně vybírat a hledat sám podle vnitřního spříznění. Díky volnosti a svobody v tématu partnerské lásky se objevují již několik desítek let veřejné projevy lásky ve vizuálních znacích. Jejich podoba nabývá během své historie, kultur i individuálního projevu určitých změn. Tradiční vizuální pojetí lásky jsou symboly srdce, která jsou buď prostřelena Amorovým šípem, nebo jsou do nich třeba vepsána jména či monogramy daného páru. Dalším možným znakem je zapsaná rovnice typu Jana (JS, J) + Milan (MR, M) = VL jejímž výsledkem je „velká láska“. Podobné rovnice máme všichni uloženy ve vzpomínkách z období prvních lásek. Jsou to vizuální znaky vyjadřující velký emotivní prožitek a silný citový vztah v čase jejich vytváření. Zmíněné rovnice a srdce bývají vytvářeny většinou dětmi, dospívajícími a mladými lidmi, kteří je převzaly od svých předchůdců. S těmito vizuálními znaky se můžeme setkat ve veřejném prostoru. Nachází se v místech, která si mladí vybírají k předávání a transformaci svých čistých, emočně silných prožitků a pocitu pouta jednoho k druhému. Tato místa zřejmě nejsou vybírána náhodně, jedná se velmi často o romantický a odpočinkový prostor. V Itálii je díky temperamentu a mentalitě místních lidí předávání emocí a prožitků otevřenější, a proto je také vizuálními znaky více na veřejnosti demonstrováno. Na označování míst, kde jsou prožívány nejsilnější emocionální prožitky, spojené s nejčistějším citem jako je láska, je v Itálii dbáno. Jedná se například o Via dell'amore (Cestu lásky) v oblasti Cinque Terre.

V tomto romantickém místě zamilovaní píší a ryjí svá jména, iniciály a vzkazy na všechna dostupná místa. Ve Veroně je to o dům Julie, který nese vzpomínku tragické lásky až za hrob díky Shakespearově literárnímu dílu.

Tyto již tradiční demonstrace a projevy sounáležitosti zamilovaných a jejich označení místa nabyly v současné době i nové formy. Ta se stala v posledních letech fenoménem díky „novým“ vizuálním znakům ve veřejném prostoru. Nazývají se Lucchetti dell'amore, Love Padlocks, Lovelocks, Locks of Love, neboli česky zámečky lásky. Jejich historie není až tak plně italská. Její kořeny pochází z Číny, kde je jejich tradice známa už ve středověku. Malými visacími

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

zámký přichycenými na řetězech nebo zábradlích jsou lemovány některé chrámy, schodiště, cesty vedoucí k posvátným místům, úseky čínské zdi a ostrov visacích zámků Lianxinsuo (v překladu znamená 'to, co spojuje dvě srdce'). Značení těmito vizuálními znaky na veřejných místech většinou s romantickým nádechem se převážně děje na cestách a mostech. V Itálii se rituální zvyk označování míst lásky visacími zámečky nejvíce dostal do povědomí mladých Italů díky knize Federica Moccia „Chci tě“, ve které stvrzují její hlavní protagonisté svou lásku připevněním visacího zámků řetězem na kandelábr staré lampy na mostě Milvio v Římě a následným vhozením klíče do řeky Tibery. Vybrání tohoto mostu nebylo náhodné, neboť na něm údajně zahynul mučednickou smrtí svatý Valentin, patron všech zamilovaných. Mocciaho literární příběh inspiroval mladé italské páry, aby kandelábry lamp na mostě začaly zdobit visacími zámký se symbolickým obsahem, vzpomínky rituálních aktů vyjadřujících spojení dvou lidských srdcí na věky. Rituál je demonstrován aktem popsáním zámků jmény (někdy i vzkazem), datem jeho připevnění, uzamčením a vhozením klíče do hlubin vod, kde je „navždy ztracen“. Tento vizuální znak spojený s rituálem nabyl za svou krátkou historii různých podob. Záleží na zemi, její kultuře, ve které je praktikován, ale i na individuálnímu přístupu dvojice. Někdy se nemusí jednat o milenecký pár. Své pouto takto stvrzují i členové rodiny nebo přátelé. Tvary zámků a jejich zdobení se liší. Využívají se klasické visací zámký nebo zámký určené přímo k milostnému rituálu. Pro mladý pár je důležitý rituál a s ním spojený bezprostřední prožitek. Tato místa jsou spontánně označována, jako je tomu u pomníčků u silnic. Jsou navštěvována nejen aktéry, ale i recipienty.

Z Itálie se tyto vizuální znaky díky svému silnému emotivnímu náboji rozšířily do dalších, hlavně evropských měst. (V Praze se „zámečky lásky“ objevily nedávno na malém můstku u mlýnského kola Velkopřevorského mlýna na Malé Straně a ve Svatém Janě pod Skalou na vyhlídce u kříže na svatojanské skále.) Fenomén označování míst lásky poukazuje na nový rituál. V tomto značení je vyjádřen prvek svobody individuálního projevu, ale i silná sounáležitost, sdílení s ostatními lidmi a úcta k místu.

ZÁVĚR

Pokud člověk nepochází z dané kultury nebo ji nezná, může být pro něho vnímání vizuálních znaků jako symbolu (podle Peirceho dělení znaků), těžko čitelné.

Toto je pracovní nerezovaná verze konferenčního příspěvku.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

Výše uvedené vizuální znaky spojené s novými typy rituálů, které vznikly na základě vyčpělosti původních (většinou už braných jen za formální, neboť přestaly plnit původní účel silného vlastního prožitku), jsou založeny na archaickém a magickém přístupu myšlení. Avšak od původního myšlení se liší v silném zastoupení individuálního přístupu aktérů a recipientů, plynoucího ze silného vlivu individualismu v mentalitách evropských a jiných západních kultur.

Výskyt vizuálních znaků a jejich účel je dán již výše zmíněnou komunikací a odkazem, zprávou pro ostatní a zmíněnou kooperací ve skupině. Značení míst má funkci orientační, informační a emoční. Určité vizuální znaky nesou sebou formu modelu sloužící k výchově, prohlubování úcty adorovaných objektů a sociální sounáležitosti.

Všechny vrstvy vizuálních znaků a jejich významů, nám nemusí být plně odkryty a čitelné, neboť do vizuálního znaku se promítají kulturní vlivy a osobní zkušenosti každého z nás. Vizuální znaky jako objekty můžeme vidět, můžeme si na ně sáhnout, dotknout se jich svým tělem. Jejich ostatní vrstvy vnímáme v úrovních emocionálních, intelektuálních a intuitivních.

Vizuální znaky se mění v čase a společnosti. Mají aktuální podobu, ale jejich interpretace se v něčem od interpreta k interpretovi liší, tak jako se liší od tvůrce k tvůrci.

Během našeho života procházíme historicko kulturně nábožensky označenými místy, kterým svou tvář vtiskla nejen společnost, ale i jedinec. Vizuální znaky nebo výrazy jako časoprostorová označení místa, jsou realitou každého z nás. Jako by neexistoval člověk bez kultury, tak by byl člověk bez vizuálních znaků a výrazů dezorientován a ztracen. Jsou to orientační body, jimiž se ukotvujeme ve své společnosti, kultuře, či sami v sobě a spojujeme se s hlubšími generačními a archaickými vrstvami našeho života.

„Je při tom třeba mít stále na paměti, že jakékoli označení je vázáno nikoli přímo na „vnější realitu“, ale na tyto osobní, nezastupitelné zážitky a zkušenosti povstale z interakcí s ní, uložené v naší mysli, které, vzhledem k způsobu jejich nabytí, mají převážně vizuální povahu.

Při přirozeném stavu smyslů je to zrakové vnímání, na jehož podkladě si sestavujeme představu světa jako souvislého celku, který nás obklopuje a v němž jsme schopni se orientovat.“ (Vančát 2008: 5, 7)

Toto je pracovní nerezovaná verze konferenčního příspěvku.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

Literatura:

ELIADE, Mircea.: *Mýtus o věčném návratu*. Praha : Oikoymenh, 1993. ISBN 80-7298-037-8

GEERTZ, Clifford.: *Interpretace kultur*. Praha : Slon, 2000. ISBN 80-85850-89-3

HAWKES, Terence.: *Strukturalismus a sémiotika*. Brno : Host, 1999.

ISBN 80-86055-62-0

VANČÁT, Jaroslav.: *Tvořivost a obraznost ve Školním vzdělávacím programu*. Praha : EduArt 2008. ISBN 978-80-86783-31-4

NEŠPOROVÁ, Olga.: *Veřejná připomínka smrti – pomníčky u silnic obětem dopravních nehod*, Knihovna Akademie věd České republiky, Sociologický časopis, roč. 44/2008, č. 1, str. 139

www: <http://dlib.lib.cas.cz/2755/>

Internetové zdroje:

www.megalab.it/1444

en.wikipedia.org/wiki/Love_padlocks

www.buzzfeed.com/mathieus/love-padlocks-invade-the-world-8q4

www.loverslock.com/About-Lovelock-Nevada.html

Visual sign and his cultural message

Annotation: The contribution gives examples of visual signs creation, focused on distinct mentality of people in selected countries (Nigeria, The Czech Republic and Italy) mutual confrontation, perception and adoption of common world visual signs as well as their integration by above mentioned nations. All this visual signs are foundation on archaic and magical thinking.

By a visual sign, I'm calling all the the visual expressions deliberately created by an individual or a group of people, serving for communication at both, conscious and subconscious level.

Toto je pracovní nerecenzovaná verze konferenčního příspěvku.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci
23. – 24. 5. 2013

Keywords: visual sign, archaic approach, magical approach, cultural approach, individualistic approach

Autor

Mgr. Jana Daňková Skořepová

ZUŠ V. Talicha Beroun

Janaskorepova@gmail.com